

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРАВА
ІМЕНІ КОРОЛЯ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО**

*Гуманізація кримінальної відповідальності
та демократизація кримінального судочинства*

*Матеріали
Міжнародного науково-практичного симпозіуму
18–19 2016 р.*

м. Івано-Франківськ – 2016 р.

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

УДК 343.431 (001.8)

ББК 67.308.112я43

Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства: матеріали Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 18–19 листопада 2016 року). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2016. – 414 с.

Humanization of Criminal Responsibility and Democratization of Criminal Justice: Collection of materials of the International Science and Research Symposium (Ivano-Frankivsk, November 18–19, 2016). – Ivano-Frankivsk: Printing and Publication Department of the Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Halytskyi, 2016. – 414 p.

Рекомендовано до друку Вченою радою Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького (протокол № 4 від 30 листопада 2016 р.)

В збірнику опубліковано матеріали Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства» (18–19 листопада 2016 року).

© Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького, 2016

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

отвлечения) письменно разъясняется, что выполнение условий отвлечения является добровольным, и он пользуется всеми правами обвиняемого.

В виде заключения необходимо отметить, что отвлечения и медиация являются составной частью либеральной уголовно правовой политики, которая осуществляется в Грузии с 2011 года. Истинный интерес несовершеннолетнего подразумевает необходимость использования альтернативных мероприятий, вместо лишения свободы, что изначально предотвратит стигматизацию, общественную изоляцию ребенка и взаимоотношение его с криминальной средой.

Медицький Ігор Богданович,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Навчально-наукового Юридичного інституту
Прикарпатського національного
університету ім. Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

ГУМАНІЗМ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ У ЗАКОНОПРОЕКТНІЙ РОБОТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРЛАМЕНТУ

Проголосивши на конституційному рівні побудову правової держави та визнавши людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищими цінностями (ст. 3 Конституції України), Україна здійснила гуманістичне спрямування усіх своїх право- та державотворчих процесів. Не винятком є й правові перетворення, що тривають у сфері кримінального судочинства. Затверджена у 2008 році Концепція реформування кримінальної юстиції України містить кілька нормативних положень щодо необхідності гуманізації кримінальної юстиції сучасної України. Так, у Розділі 1 «Загальні положення» мова йде про гуманізацію кримінального законодавства як про зміст та напрям реформування кримінальної юстиції, так і про принципи її побудови. Відповідно Розділ 2 «Зміст та напрями реформування кримінальної юстиції України» наголошує на одному із підходів подальшої гуманізації кримінального законодавства – трансформуванні певної частини злочинів у кримінальні (підсудні) проступки, тобто на необхідності поділу кримінально караних діянь на злочини та проступки [7, с.144]. Додатково наголошується на необхідності обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, із наступною їх заміною, до прикладу, на штрафні санкції.

На виконання задекларованих напрямів вітчизняним законодавцем прийнято ряд нормативно-правових документів, які підставно можна вважати прикладами гуманізації кримінального законодавства. Найбільш об'ємним за змістовним наповненням та наслідками прийняття є Закон України від

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

15.11.2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності», на підставі якого із Кримінального кодексу України (надалі по тексту – КК України) було виключено 16 статей (ст.ст. 202, 203, 207, 208, 214, 215, 217, 218, 220, 221, 223, 225, 226, 228, 234 і 235). Законодавець переслідував мету змінити існуючу ситуацію в державі, пов'язану з підвищеним рівнем криміналізації господарських правопорушень, випадками зловживань з боку правоохоронних органів, погіршенням інвестиційного клімату в державі та зниженням підприємницької активності населення [2, с.603]. Принагідно варто зауважити, що вказану мету, в силу тих чи інших обставин, не вдалося реалізувати повністю, на що уже неодноразово звертали увагу провідні науковці та практики.

Видається, що реалізація гуманістичних спрямувань повинна відбуватися у сфері загального кримінально-правового впливу, а не обмежуватись окремими питаннями точкового характеру, наприклад, гуманізації кримінальної відповідальності, яка займає лише окреме місце у системі відповідних заходів. Уже сьогодні більшість розвинених держав світу, відзначає М.І. Хавронюк, поступово відступаючи від постулатів неокласичної школи кримінального права і виходячи із мети ресоціалізації винного як основної мети кримінального закону, у своїй кримінально-правовій політиці дотримується дуалізму покарань та інших заходів кримінально-правового впливу. Насамперед, так званих «заходів безпеки» (у різних кримінальних кодексах останні іменуються також як «кримінально-правові заходи», «заходи виправлення і безпеки», «заходи впливу», «інші заходи кримінально-правового характеру», «особливі правові наслідки злочину», «інші правові наслідки злочину» тощо) [цит. за 8, с.123-124]. У контексті зазначеного важливо не допускати ототожнення «кримінально-правового впливу» та «кримінально-правового регулювання», «кримінальної відповідальності», «форм реалізації кримінальної відповідальності». Кримінально-правовий вплив є більш широкою категорією і не вичерпується лише засобами кримінально-правового характеру, за допомогою яких досягається очікуваний державою результат у справі протидії злочинності.

Існуюча правотворча діяльність у галузі кримінального законодавства вражає своєю бурхливою стрімкістю та розмахом. За даними В.Я. Тація, В.І.Тютюгіна та Ю. А. Пономаренко «За чотирнадцять років чинності КК України (станом на 01.12.2015 р.) зміни та доповнення до нього вносилися вже аж 669 разів. Було виключено з кодексу 35 статей, причому 14 з них – це ті статті, якими КК було доповнено вже після набрання ним чинності. За цей період КК було доповнено 86 статтями, повністю чи частково змінено чи викладено в новій редакції 295 його статей, що становить понад 65% його норм. При цьому деякі приписи змінювалися неодноразово [6]. Як зазначає М.І. Мельник, абсолютна більшість такого роду законодавчих ініціатив спрямована на розширення сфери дії кримінального закону та посилення кримінальної

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

відповідальності (курсив мій – І.М.) [5, с.7-8]. Проведене науковцями Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка опитування експертів демонструє, що 80% із них вважають негативним чинником кримінально-правового регулювання його необґрунтоване розширення [3, с. 13]. Тобто, необхідність скорочення обсягу кримінально-правового регулювання є очевидною.

Позиція законодавця (у бік збільшення «суворості» кримінально-правових заходів впливу) здійснює екстраполяцію на громадську думку. Згідно з даними проведеного моніторингу населення України школою «Інтелект» більшість опитаних підтримують розширення арсеналу засобів кримінально-правового впливу на правопорушників, висловлюють думку про повернення до смертної кари, виступають за ізоляцію злочинців і не поділяють застосування до осіб, які вчинили тяжкі й особливо тяжкі злочини, альтернативних видів покарань. Застосування останніх, на думку опитаних, не стимулює та не спонукає винного до суспільно корисної, правильної поведінки, адже він не бажає стати на шлях виправлення [1, с. 136].

Інформаційна вставка. Станом на 17.11.2016 р. на опрацюванні Комітету ВРУ з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (головний виконавець) перебуває 326 законопроектів, з яких 134 – стосуються внесення змін до КК України. Останні можна поділити на декілька різновидів: 1) посилення кримінально-правового впливу – 110 (82%), з яких: нова редакція статей – 47; криміналізація суспільно небезпечної поведінки – 35; зміна санкцій – 18, інше – 10; 2) гуманізм кримінально-правового впливу (заміна покарання більш м'яким, звільнення від кримінальної відповідальності, гуманізація системи покарань, запровадження кримінальних проступків та ін.) – 12 (9%); законопроекти змішаного та нейтрального характерів – 12 (9%).

Окремі із вказаних законопроектів вступають у безпосередню конфронтацію із міжнародними стандартами, досягнутими домовленостями та угодами, чому можна навести ряд прикладів. Так, ПАРЕ у прийнятій Резолюції 1577(2007) «До декриміналізації клевети» закликає переглянути існуюче національне законодавство про клевету, вважаючи плюралізм медіа необхідною умовою плюралістичного суспільства та плюралістичної політичної системи. Натомість законопроектом №5034 від 19.08.2016 р. пропонується доповнити КК України статтями 151¹ та 151² й закріпити кримінальну відповідальність за клевету та образу. ПАРЕ закликає законодавчі органи держав-учасниць, чие кримінальне законодавство, як і раніше, включає в себе надто широкі положення щодо зловживання службовим положенням, розглянути питання про їх скасування або зміну з метою обмеження сфери застосування (Резолюція 1950 (2013)); наголошує на необхідності відокремлення політичної та кримінальної відповідальності (Резолюція 1950 (2013)), тоді як вітчизняні парламентарі, обґрунтовуючи кримінальну відповідальність за порушення порядку реєстрації та особистого голосування народними депутатами України,

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

пропонують повернутися до ст.365-3 «Перевищення влади або службових повноважень».

Передача державами із своїх національних правових систем в правову систему європейського співтовариства (надалі по тексту – ЄС) прав і обов'язків тягне постійне обмеження їх суверенних прав, над якими не може привілеювати ніякий нормативний односторонній акт, що не узгоджується із правом ЄС. З позиції кримінально-правового розуміння принципу верховенства права, смертна кара в Україні у 1999 р. була відмінена, саме тому, що діяв принцип права міжнародного співтовариства.

Але сьогодні в КК України вносяться зміни, які не викликані необхідністю застосування принципу верховенства права ЄС. В більшості випадків вони викликані не потребами суспільства, а політичними амбіціями народних депутатів, які таким чином бажають залишити свій «слід в історії» (наприклад, впровадження смертної кари як виду покарання за корупційні злочини, законопроект № 2159 від 24.06.2015 р., ініціатор – Каплін С.М.), вносяться хаотично і безсистемно, що призводить до руйнування основних теоретичних конструкцій в науці кримінального права.

Як слушно зауважує С.Я. Лихова, іноді окремі країни (наприклад, Україна) приносять «у жертву» політичній ідеї і європейським стандартам доктринальні положення власних національних правових систем. Сьогодні державам вже треба думати не про те, як найкраще інтегруватися в ту чи іншу глобальну систему, а як зберегти при цьому індивідуальні і традиційні риси власної правової системи [4, с.40].

Список використаних джерел

1. *Богатирьов І.* Кримінальна відповідальність як сучасна проблема кримінального права України / І. Богатирьов, А. Савченко // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – №2. – С.133-137. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pgip_2016_2_27.pdf
2. *Дудоров О.О., Хавронюк М.І.* Кримінальне право: навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. – 944 с.
3. *Карчевський М.В.* Ефективність кримінально-правового регулювання в Україні: інформаційно-аналітичні матеріали за результатами опитування експертів [Електронний ресурс] / М.В. Карчевський // Злочини в сфері використання ІТ. – 26.09.2015. – Режим доступу : http://it-crime.at.ua/load/analitichna_dovidka_za_rezultatami_opituvannja_ekspertiv_efektivnist_kriminalno_ppravovogo_reguljuvannja_v_ukrajini/1-1-0-20
4. *Лихова С. Я.* Верховенство права Європейського Союзу як одна із причин реформування кримінального законодавства України / С.Я. Лихова // Новітні кримінально-правові дослідження – 2016 : збірник наукових праць / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. О. В. Козаченко. – Миколаїв : Іліон, 2016. – С.40-43
5. *Мельник М.І.* Вступне слово / Швець В.Д., Грицак В.М., Василькевич Я.І. та ін. // Законодавча реалізація кримінально-правової політики: аналіз законопроектної

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

- діяльності Верховної Ради України V скликання з питань кримінального права. – К.: Атіка, 2008. – 244 с.
6. *Тацій В.* Виклики сучасності і кримінальне право / Тацій В., Тютюгін В., Пономаренко Ю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/263719>
  7. *Яремко О.М.* Інститут кримінальних проступків у контексті гуманізації кримінальної юстиції сучасної України / О.М. Яремко, І.О. Ониськів // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2012. – №4(25). – С.143-148. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npnau_2012_4_31.pdf
  8. *Яценко А.М.* Класифікація заходів кримінально-правового характеру / А.М. Яценко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. – 2013. – Випуск 3. – Том.2 – С. 123-127. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lj.kherson.ua/pravo03/part_2/36.pdf

Мелихова Анжела,

доктор юридических наук,

директор учебного центра: "ABCONSULT ÕPPEKESKUS MTÜ",

Социально-гуманитарный институт, Таллиннский

университет, Таллинн, Эстонская республика

ГУМАНИЗМ В УГОЛОВНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ ЭСТОНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ И УКРАИНЫ

Эстонская республика является членом Евросоюза с 2004 года, то есть уже больше 10 лет. Сейчас мы можем говорить, что наше уголовное право и другие отрасли права формируются под влиянием актов Европейского союза. Есть определенные положительные моменты с точки зрения определения понятия преступления и административного проступка, объема ответственности за их совершение. То есть, на сегодняшний день, есть определенные позитивные моменты в части гуманизации уголовного права.

В связи с этим, определенный интерес представляет сравнительная характеристика отдельных положений Уложения о наказаниях (Пенитенциарного кодекса) Эстонской республики и Уголовного кодекса Украины, особенно тех положений которые уже реализованы в законодательстве Эстонии, но продолжают быть предметом научных споров в Украине.

Уложение о наказаниях в Эстонии вступило в силу 01 сентября 2002 года, но наибольшее количество законодательных актов, которыми вносили изменения приходится на годы после вступления Эстонии в Евросоюз, а именно – 2004 – 6; 2005 – 3; 2006 – 7; 2008 – 12; 2009 – 9; 2010 – 10; 2011 – 12; 2012 – 3; 2013 – 8; 2014 -5; 2015 -5.

Элементы, которые относятся к принципу гуманизации, мы встречаем с первых статей документа – «Никто не может быть признан виновным и